

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan Respublikası

Dövlət başçısı: İlham Əliyev

Hökumət başçısı: Əli Əsədov

2020-ci il Azərbaycan-Ermənistan müharibəsində və ondan sonra törədilən pozuntulara dair heç bir cavabdehlik olmayıb. Hərbi döyüşlər iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların təminatına mənfi təsir göstərmişdir. Müharibədə köçkün edilən azərbaycanlıların əksəriyyəti evlərinə qayıdıb, lakin 1990-cu illərdə Dağlıq Qarabağ və ona yaxın ərazilərdən köçkün edilən etnik azərbaycanlılar evlərinə qayıda bilməyib. Hökumət tənqidçilərinin incidilməsi və təqib olunması davam etməkdədir. Dinc etiraz aksiyaları zorakılıqla dağıdılıb. Əsassız məhdudiyətlər insan hüquqları müdafiəçilərinin və QHT-lərin işini ləngitməkdə davam edir. Gender zəminində zorakılıq, işgəncə və digər pis rəftar halları geniş şəkildə yayılmış olaraq qalır.

ÜMUMİ MƏLUMAT

Beynəlxalq məlumatlar Azərbaycan hakimiyyətini korrupsiya və alçaldıcı izləmə praktikasına dair ifşalarla əlaqələndirib. İyul ayında, jurnalistlər, media təşkilatları və digərlərinin birgə araşdırması Azərbaycan hakimiyyətini NSO Group-un Pegasus casus proqramından istifadə edərək yerli fəallar və jurnalistlərə qarşı casusluq etdiyini aşkarlayıblar. Oktyabr ayında Beynəlxalq Araşdırmaçı Jurnalistlər Konsorsiumunun rəhbərlik etdiyi Pandora Sənədləri adlı digər bir araşdırma, prezident ailəsinin və onlara bağlı adamların ofşor şirkətlərdən istifadə edərək Britaniyada gizli şəkildə 700 milyon ABŞ dolları dəyərində əmlak sövdələşmələrində iştirak etdiyini müəyyən edib.

Yanvar ayında Azərbaycan Covid-19 vaksinasiyalarına başlayıb. Sentyabr ayında, qapalı ictimai yerlərin əksəriyyətinə giriş üçün peyvənd arayışı icbari edilib. Dekabr ayına qədər olan məlumata görə, ölkə əhalisinin 50%-i bir doza koronavirus vaksini ilə peyvənd olunub, 45%-i isə iki doza ilə peyvənd olunub.

BEYNƏLXALQ HUMANITAR HÜQUQUN POZUNTULARI

2020-ci ildə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi zamanı və ondan dərhal sonrakı dövrdə baş verən hərbi cinayətlərin və beynəlxalq humanitar hüququn digər pozuntularının araşdırılmasında və ya şübhəli şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsində əhəmiyyətli irəliləyiş olmayıb.ⁱ

Məlumata görə Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın nəzarətinə qaytarılan ərazilərdə Erməni qüvvələri tərəfindən yerləşdirilmiş minaların partlaması nəticəsində 100-dən çox insan ölüb və ya yaralanıb. İlin sonuna qədər Azərbaycan Ağdam, Füzuli və Zəngilan rayonları daxil olmaqla, münaqişədən təsirlənmiş ərazilərdə minalanmış yerlərin xəritələri əvəzinə Ermənistana 60 erməni əsiri təhvil verib. İlin sonuna qədər Azərbaycanda əsirlikdə qalanların dəqiq sayı məlum olmayıb.

Avropa Şurası sentyabr ayındakı hesabatında onlarla əsirin qeyri-insani şəraitdə saxlanması və tələsik, ədalətsiz mühakimələrə məruz qalmalarına dair iddialara

görə və 30-a yaxın erməni əsirini isə taleyi və harada olmasının naməlum olmasına, onların məcburən yoxa çıxarılması və potensial olaraq öldürülməsi ilə bağlı iddialara görə narahatlığını ifadə edib.

İQTISADI, SOSIAL VƏ MƏDƏNİ HÜQUQLAR

Noyabrda BMT-nin İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar Komitəsi (CESCR) 2020-ci ildə Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında “[Azərbaycanın] hərbi qüvvələrinin iştirak etdiyi silahlı döyüşlər kontekstində iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların pozulmasına dair xəbərlərə” diqqət çəkib. Bu pozuntulara yaşayış, təhsil, mədəniyyət və dini obyektlərin dağıdılması daxildir. Komitə Azərbaycanı hərbi əməliyyatlar kontekstində iddia olunan bütün pozuntuları effektiv şəkildə araşdırmağa və əzab çəkənlərin müdafiə vasitələrinə çıxışını təmin etməyə çağırıb.

MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN HÜQUQLARI

2020-ci il müharibəsində hökumətin nəzarətində olan ərazilərdəki evlərindən məcburən köçkün edilən 40 min dinc əhəlinin əksəriyyəti evlərinə qayıda bilib. Lakin dolanışıq vasitələrinin itirilməsi, infrastrukturun məhv edilməsi və minalara görə 1990-cı illərdə məcburən köçkün edilən 650 min nəfərin evlərinə təhlükəsiz və ləyaqətli qayıdışı üçün adekvat şərait olmayıb.

İFADƏ VƏ TOPLAŞMAQ AZADLIĞI

Həm siyasi, həm də sosial məsələlərlə bağlı keçirilən dinc etirazlar polis tərəfindən lüzumsuz və həddindən artıq güc tətbiqilə dağıdılıb, dinc etirazçılar isə əsassız inzibati və cinayət ittihamlarıyla təqib edilib.

Martın 8-də Bakıda Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibətilə dinc yürüş keçirməyə cəhd edən 20 qadın fəal, polis tərəfindən saxlanıb. Onlar polis bölməsinə aparılıb və sərbəst buraxılmazdan əvvəl “izahat” imzalamağa məcbur ediliblər.

Dekabrın 1-də və 15-də, yenə də Bakıda, polis ədalətsizliklə həbs olunmuş müxalifət fəalı Saleh Rüstəmlinin azadlığa buraxılması tələbi ilə keçirilən dinc mitinqləri zorakılıqla dağıdıb. Polis 1 dekabrda keçirilən mitinqdə həbs edilən etirazçılara, o cümlədən ağır xəsarətlərlə xəstəxanaya yerləşdirilən müxalifət fəalı Tofiq Yaqubluya qarşı həddindən aşıırı güc tətbiq edib. Dekabrın 1-də saxlanılan etirazçılardan 5-nə 30 sutkaya qədər inzibati həbs cəzası verilib, digərləri isə sərbəst buraxılıb.

Mart ayında yerli hüquq-müdafiə qruplarının rəyinə görə siyasi motivlərlə həbs edilən 38 nəfər daxil olmaqla, 625 məhbus prezidentin əfv fərmanı ilə azad edilib. Hökumət tənqidçilərinin siyasi motivli təqibi və incidilməsi davam etdirilib və onların bir çoxu həbsdə qalmaqdadır.

Hüseyn Abdullayevin BMT insan haqları ekspertləri tərəfindən dərhal azad edilməsi çağırışı və onun azadlıqdan məhrum edilməsinin BMT-nin Əsassız Həbslər üzrə İşçi Qrupunun rəyinə görə əsassız olmasına baxmayaraq, o, həbsdə qalmaqdadır. Oktyabr ayında müxalifət fəalı Niyaməddin Əhmədov potensial olaraq siyasi motivli ittihamlarla üsyan və terrorizmi maliyyələşdirməkdə təqsirli bilinərək 13 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib.

Mart ayında bloggerlər Elçin Həsənzadə və İbrahim Salamov böhtanda təqsirli bilinərək səkkiz aylıq həbs cəzasına məhkum ediliblər. Yanvar ayında isə başqa bir blogger Sədar Əsgərov saxlanılıb, döyülüb və yerli hakimiyyəti tənqid edən yazısına görə üzr istəməyə məcbur edildikdən sonra sərbəst buraxılıb.

BİRLƏŞMƏK AZADLIĞI

Həm qanunda, həm də praktikada həddindən artıq məhdudiyətlər hüquq müdafiəçilərinin və QHT-lərin işinə əngəl olmazda davam etməkdədir. Noyabrda BMT-nin İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar Komitəsi Azərbaycana “qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətini əsassız şəkildə məhdudlaşdıran hər hansı hüquqi müddəaları ləğv etməyi” tövsiyə edib.

May ayında Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AİHM) Azərbaycanın birləşmək azadlığı hüququnu pozaraq 25 QHT-ni əsassız olaraq qeydiyyatdan keçirmədiyinə dair qərar verib (Mehman Əliyev və başqaları Azərbaycana qarşı, Abdullayev və başqaları Azərbaycana qarşı). Oktyabr ayında AİHM-in Azərbaycana qarşı çıxardığı başqa bir qərarla müəyyən edilib ki, hakimiyyət bir QHT-nin insan hüquqlarına dair işini iflic etmək üçün onun bank hesablarını dondurub və liderlərinə qarşı səfər qadağası qoyub (Demokratiya və İnsan Hüquqları Resursları Mərkəzi və Mustafayev Azərbaycana qarşı).

GENDER ZƏMİNİNDƏ ZORAKILIQ

Qadın hüquqları müdafiəçiləri, qadın jurnalistlər və siyasi müxalifətlə əlaqələri olan qadınların sosial media hesabları sındırıldıqdan və foto və videolar daxil olmaqla şəxsi məlumatları internetdə dərc edildikdən sonra onlar şantaj ediləblər və gender zəminində qarayaxma kampaniyalarına məruz qalıblar.ⁱⁱ

Oktyabr ayında CESCQ qadınlara qarşı çoxsaylı gender əsaslı zorakılıq hallarının mövcud olması və xüsusilə də məişət zorakılığı barədə məlumatların çox az olması və zorakılıqdan xilas olanlar üçün sığınacaqların və dəstək xidmətlərinin məhdud olması ilə bağlı narahatlıqlarını ifadə edib. Yerli qadın qruplarının davamlı tələblərinə baxmayaraq, hakimiyyət qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısını alınması və onunla mübarizə üzrə Avropa Şurası Konvensiyasının (İstanbul Konvensiyası) imzalanması və ya ratifikasiyası istiqamətində heç bir irəliləyiş əldə etməyib, eyni zamanda, hökumətyönlü medianın qonşu Türkiyənin bu Konvensiyadan çıxmasını alqışlaması bu prosesi daha da gözdən salıb.

İŞGƏNCƏ VƏ DIGƏR PİS

İşgəncə və digər pis rəftara dair xəbərlər geniş yayılmaqdadır. Əsir götürülən ermənilərin saxlanarkən, köçürülərkən və ya həbsdə olarkən Azərbaycan qüvvələri tərəfindən işgəncə və digər pis rəftara məruz qalmalarına dair iddialar səmərəli şəkildə araşdırılmayıb.

ⁱ [Ermənistan-Azərbaycan: Atəş Altında: Dağlıq Qarabağ Üzrə Ermənistan-Azərbaycan Münaqişəsində Qanunsuz Zərbələrin Mülki Qurbanları \(İndeks: EUR 55/3502/2021\), 14 yanvar](#)

ⁱⁱ [Azərbaycan: Qadınlara Qarşı Gender Əsaslı Repressiyalar Dayandırılmalıdır \(İndeks: EUR/55/4103/2021\), 12 may](#)
